

TEKSTIL

Sisukord	
I osa. Sissejuhatus	3
II osa. Huvi loomine	6
Bingo "Minu stiil – minu vastutus"	6
Moebarmeeter "Nõustun – ei nõustu"	8
III osa. Süvenemine	10
Tarnehelamäng "Kui palju tead puuvillast?"	10
Simulatsioon "Tunne oma asju"	14
Võistlus "Maailmaviktoriin"	18
Simulatsioon "Liinitöö"	22
Rõivavahetuspidu "Ühe prügi on teise varandus"	24
Ajalehe töötuba "Moereporter"	26
Siiditrüki töötuba "T-särkide maailm"	30
IV osa. Tegutse	38
V osa. Lisainformatsioon	42

Rõivad on meie tähtsamaid igapäevakaupu. Mõned peavad lugu mugavusest, teised välimusest. Sotsiaalses mõõtnes on rõivad väga olulised: järgitakse moesuundi ning kahjuks on ka ütlemine “riiete järgi on näha, kellega tegu” endiselt päevakorras. Kuid kas teame, kust meie rõivad tulevad? Millistes tingimustes neid toodetakse ning kes milliseid summasid teenib?

Rahvusvahelise tekstiili- ja kangakaubanduse ajalugu ulatub sajandite taha. Tänapäeva kangatööstus on väga globaliseerunud ning selle keeruline tarneahel ühendab erinevaid riike, töötajaid ning tarbijaid üle kogu maailma. Tarbijad kulutavad aastas riiete ostmiseks kokku ligikaudu 1 triljonit USA dollarit (umbes 735 miljardit eurot), millest umbes kolmandik ostetakse Euroopa Liidus, kolmandik Põhja-Ameerikas ning kolmandik Aasias. Kangaturul domineerib üha väiksem arv suuri ettevõtteid, kes põhiliselt tegelevad jaekaubanduse ehk tulutoovama osaga kangatööstusest – tootmiseks kasutatakse alltöövõtjaid üle kogu maailma.

Puuvilla tootmine

Puuvillapõõsas kuulub kassinaeriliste sugukonda ning kasvab Aasia, Aafrika ja Kesk-Ameerika vihmases ja soojas troopikavööndis. Maiad kaasaja Mehhiko ja inkad praeguse Peruu aladel kasvasid puuvilla juba üle 7000 aasta tagasi. Tänapäeval toodetakse puuvilla enam kui 80 riigis kõigil kuuel kontinendil. Puuvilla kasvatamiseks on vajalik öökülmadeta soe ilm, palju päikest ja vett. Põhilised puuvillatootjad on Hiina (32%), India (23%) ning Ameerika Ühendriigid (12%).

Puuvillakiu kangaks ning rõivasteks töötlemine leiutati maailma eri paigus üksteisest sõltumatult. Vettimavuse ning vastupidavuse tõttu on puuvill kõige olulisem naturaalne kiud tekstiili- ja rõivatööstuses. Aastane puuvillasaak on umbes 25 miljonit tonni, mis moodustab ülemaailmsest tekstiilikiu toodangust kolmandiku ning sellest oleks võimalik toota ligikaudu 60 miljardit T-särki.

Kuigi algupäraselt pärineb puuvill soojast ja niiskest troopikavööndist, kasvatatakse seda tänapäeval põhiliselt kuivades piirkondades, sest vihm on puuvillasaagile väga ebasoodne. Vett vajab taim aga palju: ühe T-särgi jaoks vajaliku puuvilla kasvatamiseks kulub kuni 2000 liitrit vett, mis on umbes kümme vannitäit. 60 protsenti maailma puuvillapiirkonnast ehk umbes pool kogu kunstlikult niisutatud maast maailmas kastetakse, mistõttu kulub puuvillale umbes 6 protsenti maailma mageveest. Soe kliima ja niiske pinnas soodustavad haiguste ja kahjurite levikut, näiteks karilased, lehetäid ja liblikaröövikud, mille tõrjumiseks kasutatakse suuri koguseid pestitsiide. Puuvilla pritsitakse ühel hooajal erinevate põllumajanduslike

mürkidega 20 kuni 25 korda. Kuigi puuvilla kasvatatakse ainult 2,5 protsendil maailma viljakandvast maast, pritsitakse 16 protsenti kõikidest kasutatavatest putukamürkidest puuvillapõldudel. Maailma suuruselt teine puuvillatootja India kasutab üle poole kõikidest kahjuritõrjevahenditest puuvillatootmises, kuigi puuvilla kasvatatakse vaid kuni 5 protsendil põllumajandusmaast. Ühegi teise põllumajandustoodangu jaoks ei kasutata nii palju taimemürke.

Taimemürkide laiaulatuslik kasutamine puuvillapõldudel ei hävita ainult kahjureid, vaid ka palju kasulikke ja tähtsaid elusorganisme, mis on pinnase viljakuse huvides vajalikud. Lisaks reostavad mürgid jõgesid, järvesid ning põhjavett. Puuvillakasvatusprikkonnas tuvastatakse taimemürke nii joogivees kui toidus ja loomasöödas.

99 protsenti maailma puuvillatalunikest elab majanduslikult vähemarenenud maades ning harib vähem kui kaht hektarit maad. Tihti ei jätku vajalikke teadmisi ning ressursse, et end ja oma peret ohtlike kahjurite eest kaitsta. Kolm kümnest puuvillakasvatases kasutatavast taimemürgist on Maailma Terviseorganisatsiooni poolt klassifitseeritud kui **väga** või **eriti ohtlikud** ning kaheksa kui **keskmiselt ohtlikud**.

Kangatööstus – globaalne tööstus

Kangatootmine on ülemaailmne tööstus. Globaalne tööstusnihe on tekitanud olukorra, mil kangas toodetakse sageli teisel pool maailma teises keele- ja kultuuriruumis, võrreldes sellega, kus lõpptoode müüakse. Puuvillatööstus on üle maailma väga oluline tööandja, näiteks Aasias töötab selles valdkonnas enam kui 15 miljonit inimest. Tehingud toimuvad läbi keerulise agente, alltöövõtjaid ning tarnijaid ühendava võrgustiku. Valdkond on nii killustunud, et isegi ettevõtted, kelle eestvedamisel kangatööstus toimib, ei tea alati täpselt, kus ja millistes tingimustes nende tooted valmivad.

Suurem osa kangatööstuse töötajatest on naised. Paljudel juhtudel on tegemist noorte tüdrukutega maapiirkondadest, kes on sunnitud võtma ette teekonna linna, et oma perekonna jaoks raha teenida. Paljudel juhtudel on neil lapsed, kes neist sõltuvad.

Konkreetne naistöötajate, eriti noorte naiste, eelistamine tuleneb tõsiasjast, et kõige haavatavamaid on kõige lihtsam ära kasutada. Erinevalt oma meeskolleegidest, on naised tihti hariduseta ning ei julge raskustest tööpostil rääkida. Lapsehoolduspuhkusele on teoreetiliselt võimalik saada, kuid seda kasutatakse harva. Pikkade töötundide tõttu lõpeb tööpäev hilja ja kodutee võib olla ohtlik. Suurem osa töötajaid ei ole oma õigustega kursis ning tehase juhatus ei luba neil ka ühingut moodustada.

Hirmuõhkkond tehases loob olukorra, kus keegi ei julge ametiühingut moodustada. “Kui keegi proovib ühingut moodustada, lastakse ta töölt lahti. Me ei ole proovinud ühineda, sest kardame oma tööst ilma jääda. Töötajad kardavad oma töökohti kaotada, kui töandja teada saab, et nad ametiühingu tegevusega seotud on,” räägib Abdul, kes töötab ühes Bangladeshis tehases, mis toodab Euroopa jaekaubandusele kangast.

Väikesed palgad on kangatööstuse töötajate hulgas suur probleem üle kogu maailma. Valitsused seavad miinimumpalgad (ingl k *minimum wage*) väga madalaks, et välisinvestoreid ligi meelitada. Paljudes kangast eksportivates maades ei võimalda miinimumpalk inimväärsset elu. Selle asemel vajaksid nad inimväärsset elu võimaldavat palka (ingl k *living wage*), mis tähendab, et rahast, mille töötaja teenib ühe standardse töönädala jooksul, jätkub enda ja oma pere põhivajaduste katmiseks – sh elamispind, haridus ja tervishoid, aga ka väike lisasissetulek ootamatusteks. Paljude töötajate jaoks tähendab elamist võimaldava palga puudumine pikki töötunde, et teenida ületunnirahasid või lisatasusid ning nad ei saa riskida ohtlike töötingimuste või haiguse tõttu töölt puudumisega. „Sunnime end töötama pikki tunde, sest palk ei ole äraelamiseks piisav, eriti kuna minu palgast sõltuvad ka minu vanemad,“ räägib Horn Vy, 25-aastane kangatehase töötaja Kambodžast.

Madalate palkade tõttu peavad töötajad äraelamiseks sageli laenu võtma ning neil puuduvad säästud toimetulekuks ootamatu töökaotusega haiguse, tehase ettehoiatamata sulgemise, tulekahju või hoone kokkuvõrsemise tõttu, nagu juhtus Rana Plazaga.

Paljudes kangatehastes on puudulikud ohutus-tingimused. Miljonitel töötajatel pole muud valikut, kui inimväärsel elu jaoks oma eluga riskida. 24. aprillil 2013 varises Bangladeshi pealinnas Dhakas kokku viit kangatehast majutav Rana Plaza hoone, nõudes 1135 inimest. Eelmisel päeval olid hoone seintesse ilmunud praod, sellest hoolimata olid tuhanded kangatööstuse töötajad sunnitud hoone ülemiste korruste tehastesse tööle minema.

Probleeme on palju: ebaseaduslik ehitustöö, ülerahvastatud tehased, ohtlikud elektrisüsteemid ja -tehnikad, puudulikud tuletõrjevahendid, varuväljapääsused ning koolitus. Vastavasisulisel üleskutsel jäävad tihti valituse ning tööstusjuhtide poolt tähelepanuta.

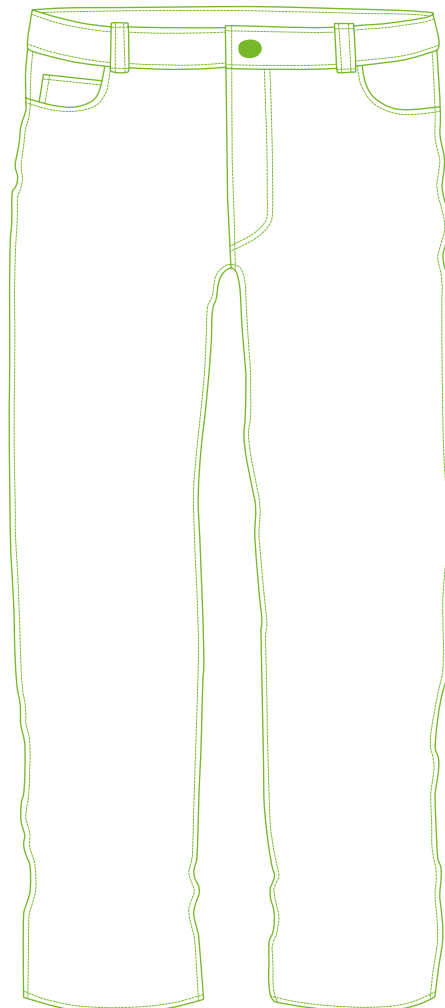
Alates 1990. aastast on Bangladeshis hukkunud vähemalt 2200 kangatööstuse töötajat ning tuhanded on saanud vigastada enam kui 300 ohutusnõuete rikkumise juhtumisel.

Viimastel aastatel on moeloojad tekitanud uue nõudluse kantuna näivate siniste teksade järele. Nõudluse täitmiseks töödeldakse kangast liivaga, mis on odav ja lihtne moodus teksadele kulunud ilme andmiseks. Liivtöötlemisel suunatakse lihviva toimega liiv suure surve all kas masinas või õhupüssi külge kinnitatud vooliku abil teksakangale. Tihti toimub see korraliku ventilatsiooni, ohutusvarustuse või koolitusega, mistõttu riskivad sellega kokkupuutuvad töötajad haigestumisega surmavasse kopsuhaigusesse silikoosi, mida põhjustab ränitolmu sissehingamine. Noore Hiina töötaja sõnul on nende osakond "täis teksasid ning musta tolmu. Õhutemperatuur tehasekorrusel on kõrge. Hingata on raske. Tunnen, nagu töötaksin söekaevanduses."

Sellest ajast, kui arstid Türgis silikoosi ohule kangatööstuses esmakordselt tähelepanu juhtisid, on möödunud kümmekond aastat. Vastuseks kasvavale surmade ja haigusjuhtude arvule teksatööstuse töötajate hulgas, keelustas Türki valitsus 2009. aastal liivtöötlemise riiklikult. Järgmisel aastal teatasid enam kui 40 suuremat teksamarki liivtöötlemise keelustamisest oma teksade tootmisel. Sellest hoolimata liivtöötlemine jätkub, nagu ka teiste kahjulike viimistlemistehnikate – käsitsi liivatamine, keemiline pritsimine – kasutamine.

Uuri, kuidas valmib puuvillane T-särk:

<http://www.bioneer.ee/eluviis/tarbimine/aid-10122/Milline-on-puuvillase-T-s%C3%A4rqi-eluringa->



Bingo “Minu stiil – minu vastutus”

ÜLEVAADE

Bingo loob võimaluse ringi liikudes ja küsimusi küsides üksteisega tuttavaks saada ning märgata oma igapäevaelus ülemaailmse iseloomuga seoseid rõivatööstusega.

EESMÄRGID

- saada tuttavaks ning vähendada mugavustsooni piire
- seostada ülemaailmseid mõjusid isikliku kogemusega

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
15–20 minutit	10–30 inimest	12+

RUUM

- piisavalt ruumi ringiliikumiseks

VARUSTUS

- bingo mänguväli
- kirjutusvahendid

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Veendu, et väited **bingo mänguväljal** sobivad osalejatele ning vajadusel täienda julgesti.

JUHISED

1. Jaga bingo mänguväljad ja kirjutusvahendid osalejatele ning palu neil koguda kaaslaste käest nii palju allkirju kui võimalik.
2. Osalejad liiguvad ringi ja küsivad kaaslastelt väidete põhjal bingo mänguväljal küsimusi. Kui küsitav vastab jaatavalt, kirjutab ta allkirja vastavasse lahtrisse.
3. Osaleja, kes saab bingo-lehel kokku vähemalt kümme 12 nimest, hüüab: “Bingo!” Kui kõik või suurem osa osalejatest on saavutanud **bingo**, jätkake tagasiside aruteluga.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kas ülesannet oli keeruline/lihtne täita? Miks?
- Kas õppisid midagi uut? Mida?
- Kas said teada midagi põnevat kaaslaste kohta? Mis oli kõige rohkem/vähem populaarsem väide?
- Kas avastasid midagi, mida varem küll teadsid, kuid polnud sellele kunagi otseselt mõelnud? Mida?
- Kas üllatusid, kui paljudel asjadel meie ümber on midagi pistmist globaliseerumisega?
- Millise väite võiks veel lehele lisada?

PÄRAST ÜLESANNET

Ülesanne sobib hästi sissejuhatuseks ja huvi äratamiseks, millele võib järgneda mis tahes ülesanne sellest moodulist.

IDEID JUHENDAJALE

- Premeeri võitjat väikese meenega (sobib ennekõike nooremaealistega).
- Kui grupi suurus ületab 20 osalejat, võib nõuda vähemalt kümnet erinevat nime bingo-lehel.

BINGO MÄNGUVÄLI

Tean, millisel kontinendil asub Bangladesh	Mul on sõber väljaspool Eestit	Tean, mida tähendab õiglane kaubandus	Mul on Facebooki/ Twitteri/Skype konto
Tean, kus mu T-särk valmistatud on	Räägin enam kui üht keelt	Tean, mida tähendab <i>sumangali</i>	Kannan <i>second hand</i> riideid
Ostan ainult ägedate kaubamärkide riideid	Tean kolme riiki, kus meie riideid põhiliselt toodetakse	Tean, kui palju teenib töötaja ühe paari teksade valmistamise eest	Tean, mis on ametiühing

Moebaromeeter “Nõustun – ei nõustu”

ÜLEVAADE

Moebaromeeter käsitleb kriitilist tarbimist ning väljakutseid ülemaailmses kangatööstuses, keskendudes osalejate erinevatele seisukohtadele väidete suhtes ning võimaldades ühist mõttetööd. Ülesannet võib kasutada suurema projekti erinevates etappides.

EESMÄRGID

- analüüsida isiklikke seisukohti ning teadvustada erinevaid vaatenurki seoses moe ja tarbimisega
- analüüsida provokatiivsete väidete abil olulisi küsimusi seoses moe ja tarbimisega

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
30–45 minutit (sõltub väidete arvust)	5–20 inimest	17+ (võib kohandada ka noorematele)

RUUM

- piisavalt ruumi, et osalejatel oleks võimalik seista kõrvuti ühes reas

VARUSTUS

- paberileht kirjaga “nõustun”
- paberileht kirjaga “ei nõustu”

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Mõttele vastanduvatele väidetele seoses moe- ja kangatööstusega. Proovi leida hea tasakaal kohaliku/ ülemaailmse, isikliku/sotsiaalse, lihtsa/tõsise, poliitilise/majandusliku mõõtme vahel. Valmista ruum ette nii, et ülesande jaoks on piisavalt ruumi. Aseta paberilehed ruumi erinevatesse nurkadesse nii, et nende vahel oleks piisavalt ruumi.

JUHISED

1. Palu osalejatel seista **moebaromeetril** – kujuteldaval joonel “nõustun” – “ei nõustu” vahel, vastavalt oma seisukohale väidete suhtes, mida neile valjult ette loed. Soovitused väideteks:
 - a. Riiete abil väljendan oma isikupära.
 - b. Kangatehase töötajad Bangladeshis peaksid olema õnnelikud, et neil vähemalt töö on.
 - c. Meie põlvkond on palju enam moest sõltuvuses kui eelmised põlvkonnad.
 - d. Aasias valmistatud rõivaid boikoteerida on ainus võimalus toetada kangatehase töötajate õigusi.
 - e. Ma olen moeohver.
 - f. Ametiühingutel on töötajatele halb mõju ning need põhjustavad vaid probleeme.
 - g. Õiglase kaubanduse riided on noorte jaoks liiga kallid.
2. Peale iga küsimust palu mõnel osalejal rääkida kaaslastele, miks nad seisavad valitud kohal “nõustun” – “ei nõustu” vahel. Oluline on ainult küsida ja mitte hinnangut anda! Proovi vältida arutelu teket, sest ülesanne seisneb erinevate seisukohtade olemasolule tähelepanu juhtimises, mitte arutelus. Selgita, et aruteluks avaneb võimalus hiljem, kui rühmas olemasolevate seisukohtade ülevaade on kaardistatud.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kas oli lihtne/keeruline otsustada, kus seista? Miks?
- Kas oli lihtne/keeruline ainult kuulata teiste seisukohti neile spontaanselt vastamata?
- Kas avastasid midagi, mida varem küll teadsid, kuid polnud sellele kunagi otseselt mõelnud? Mida?

PÄRAST ÜLESANNET

Ülesannet võib korrata samal või mõnel teisel teemal. Ülesannet võib kasutada ka teemaga süvitsi tegeleva projekti lõpus.

IDEID JUHENDAJALE

- Vali selgesõnalised ja vastanduvad väited, et oleks rohkem erinevaid vastuseid.
- Osalejad võivad oma seisukohta muuta, kui oma arvamust kaaslastega jagades tundub, et tegelikult on asi hoopis teisiti.

III OSA

Süvenemine

Tarneahelamäng “Kui palju tead puuvillast?”

ÜLEVAADE

Tarneahelamäng annab hea ülevaate tekstiili tootmisest ning tarneahelast.

EESMÄRGID

- õppida ja analüüsida tekstiilitootmist ning -tööstust
- mõista lõuna- ja põhjapoolkera sõltuvussuhteid tekstiilitööstuse kontekstis
- õppida tundma eetilise tarbimise mõistet

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
15 minutit	10–20 inimest	12+

RUUM

- piisavalt ruumi rühmatöödeks laudade taga

VARUSTUS

- puuvilla tarneahela pildimaterjal

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Jaga osalejad kolme rühma ning valmista ette pildikomplekt iga rühma jaoks.

JUHISED

1. Jaga igale rühmale üks pildikomplekt ning palu neil pildid ajaliselt järjekorda seada.
2. Palu igal grupil seletada, mis pildidel toimub.
3. Veendu, et kõigil on pildid õiges järjekorras.
4. Selgita üksikasjalikumalt, mis pildidel toimub ehk puuvillatootmise erinevaid etappe.
5. Juhata sisse arutelu tekstiilitööstuse kohta: **Millises viies riigis toodetakse kõige enam puuvilla ning tekstiili? Millised on olulised teemad tekstiilitööstuses?** Arutellu võib tuua erinevaid teemasid – **töötingimused, tarneahel, õiglane kaubandus** jne.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kuidas ülesanne meeldis?
- Kas oli lihtne/keeruline ülesannet täita? Miks?
- Kuidas ülesande täitmine kulges? Millise info põhjal otsustasid?
- Mida enda jaoks ülesandest õppisid?

PÄRAST ÜLESANNET

Ülesandele võib järgneda mis tahes ülesanne sellest moodulist.

IDEID JUHENDAJALE

Võimalusel näita osalejatele päris puuvilla ning lasta neil seda katsuda.

PILDMATERJAL

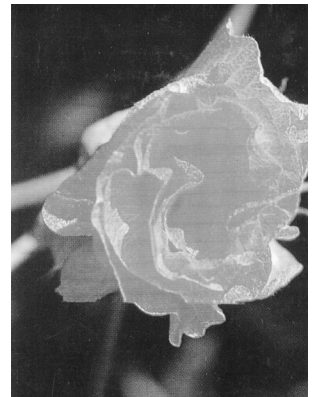
1. Monokultuur

Monokultuur on suur istandus, mis kasvatab ainult üht tüüpi taime. Kahjuritõrjeks kasutatakse kemikaale, sest kahjurite levik on sellises süsteemis väga suureks probleemiks. Puuvillakasvatus nõuab umbes 29 000 liitrit vett ühe kilogrammi toore puuvilla kohta.



2. Puuvilla õis

Puuvilla õis võib olla punane või kollane.



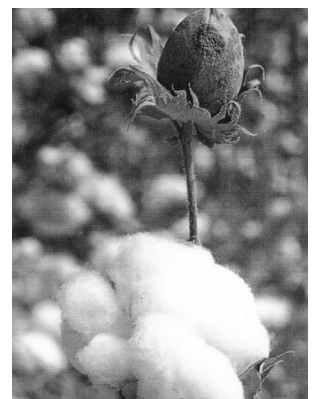
3. Lennukid

Lennukid pritsivad pestitsiide väga suurtele istandustele, põhjustades veereostust. Palju inimesi haigestub ega ela üle 35. eluaasta.



4. Puuvilla taim ja õienupp

Puuvill tekib õienupus ning on pärast nupu avanemist valmis korjamiseks.



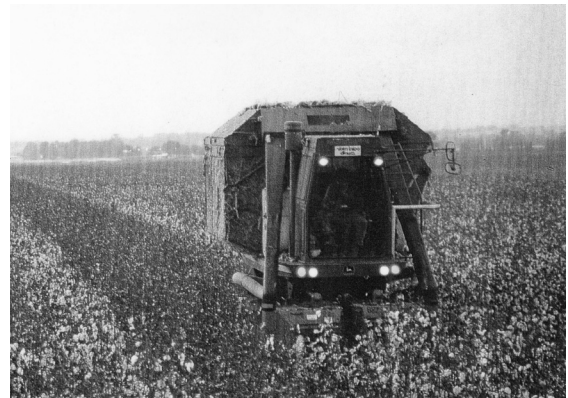
5. Puuvillapõllud

Nüüd on puuvill korjamiseks valmis. Varasematel aegadel korjasid näiteks Ameerika Ühendriikides käsitsi puuvilla Aafrikast pärit orjad. Tänapäeval töötavad paljud inimesed ikka veel orjalikes töötingimustes. Ka paljud lapsed peavad töötama puuvillapõldudel ning vedama päevas 40 kg puuvilla.



6. Puuvillakombain

Kesk-Ameerikas korjatakse puuvilla kombainidega. Lehed ja oksad korjatakse koos puuvillaga. Seejärel pritsitakse kogu korjet kemikaaliga nii, et vaid puuvill alles jääb.



7. Puuvillaseemne eemaldamine

Selleks, et järgmisel aastal külvamiseks valmistuda, eemaldatakse puuvilla seemned ülejäänud taimest. Seejärel puuvill pressitakse transportimiseks ja ladustamiseks.



8. Puuvillane niit

Esmalt puuvill pleegitatakse, puhastatakse ja kraasitakse, seejärel värvitakse niit kemikaalide abil, mis on sellega tegelevate töötajate tervisele ohtlikud.



Simulatsioon “Tunne oma asju”¹

ÜLEVAADE

Simulatsioon pakub osalejatele võimaluse teadvustada ülemaailmsete sõltuvussuhete keerukust seoses igapäevatoodetega.

EESMÄRGID

- õppida rõivaste ülemaailmse tootmisprotsessi ning kasumi ja võimu ebavõrdse jaotumise kohta
- seostada ülemaailmseid mõjusid isikliku kogemusega

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
vähemalt 45 minutit (sõltub osalejate arvust)	5–15 inimest (mida rohkem osalejaid, seda keerulisemaks ülesanne muutub)	17+

RUUM

- piisavalt ruumi rühmatöödeks laudade taga

VARUSTUS

- rõhknaelad
- kaardid huvirühmadega
- ämblikuvõrk (2 tk iga osaleja jaoks)
- tükk puuvilla või vatti
- tahvel
- kaardid tootmisetappidega
- pliiatsid
- T-särk
- maailma kaart (Petersi projektsioon)

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Valmista ette kõik töölehed ja kasutatavad materjalid. Ülesande juhised võib kirjutada tahvile, et muuta õppeprotsess algusest peale selgemaks.

1. Allikad: http://cleanclothes.at/media/common/uploads/download/factsheet-zum-existenzlohn/Fact_Sheet_Existenzlohn.pdf
<http://www.fairwear.org/ul/cms/fck-uploaded/documents/policydocs/ClimbingtheLadderReport.pdf>

JUHISED

Lemmikrõivaese

Küsi osalejatelt, mis neile oma lemmikrõivaeseme juures kõige enam meeldib ning millistele asjaoludele toetudes nad oma valikuid teevad. Kogu vastused tahvlile. Peale seda küsi osalejatelt, kas nad teavad, kus nende lemmikrõivaese on toodetud. Leidke koos vastavad riigid kaardil.

Kus kõik rõivad kasvavad?

Selles osas töötame läbi informatsiooni kaubaahela ning oluliste huvirühmade kohta.

1. Näita osalejatele T-särki ning puuvilla- või vatitükki ja küsi nende käest, kas nad oskavad ette kujutada, kuidas muutub puuvill rõivaesemeks.
2. Jaga osalejatele **tootmisetappide kaardid** ning palu osalejatel leida õige ajaline järjestus. Leidke eelnevalt kasutatud kaardi abil riigid, kus tootmisetapid toimuvad. Tee märgistamiseks loodusressursside juurest tarbimispaikadeni võib kasutada lõnga või niiti. Nimeta mõnesid tootmisprotsessiga seotud probleeme: **keskkonnaprobleemid, töötajate õiguste rikkumised tehastes, ettevõtetevaheline konkurents**.
3. Jaga osalejatele **huvirühmade kaardid** ning palu neil sobitada iga tootmisetapp vastava huvirühmaga. Mõned huvirühmad puutuvad kokku enam kui ühe etapiga ning mõne etapiga muutub kokku mitu huvirühma. Asetage kaardid tahvlile või pörandale, tuletage meelde eelmises punktis mainitud probleeme ning arutlege, millised huvid ja eesmärgid erinevatel huvirühmadel olla võivad. **Kas need sobivad omavahel kokku või konkureerivad üksteisega?**
4. Lase osalejatel arvata, milline osa jaehinna ülesehitusest vastab millisele huvirühmale. Arutlege, kas see on kooskõlas sellega, mis nad arvasid. **Kas see on aus jaotus? Mis võib olla sellise jaotuse põhjuseks?**

Minu valik – minu vastutus

1. Jaga igale osalejale kaks koopiat **ämblikuvõrgust**. Esiteks palu neil mõelda erinevatele asjaoludele, mis võivad nende otsuseid uusi riideid ostes/valides mõjutada. Nende kasutuses on viis huvirühma, mille üle arutlesime eelmise osa 3. punktis, kuid on ka lisafaktoreid (sõbrad, vanemad, moesuunad, isiklik stiil jne). Seda ülesannet teeb igaüks iseseisvalt. Igaüks kirjutab ämblikuvõrgu keskele oma nime ja mida suurem mõju, seda lähemale võrgu keskele vastav huvirühm/asjaolu peaks saama märgitud.
2. Kasutage teist ämblikuvõrku, et illustreerida, milline mõju on teistel erinevatele huvirühmadele või asjaoludele. Sarnaselt eelnevale, mida suurem on hinnanguline mõju, seda lähemal keskele – mida väiksem mõju, seda kaugemal.
3. Arutlege ämblikuvõrguanalüüside üle väikestes rühmades. **Mis on erinev, mis sarnane? Mis tõuseb esile, kui kaht töölehte omavahel võrrelda?**

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kas õppisid midagi uut? Mida? Kas ja mille üle üllatusid?
- Kas teadsid, et Sinu riiete jaoks on vaja nii palju inimesi ja logistikat?
- Kui mõtled kaubaahelale, kas see tundub sarnane toidule/elektronikale/teistele toodetele?
- Kas arvad, et ka Sinu koduriigis on võimalik rõivaid toota? Mis oleks erinev ning mida tuleks muuta?
- Kui ostad uusi riideid, kas arvad et see ülesanne mõjutab Su valikuid?

PÄRAST ÜLESANNET

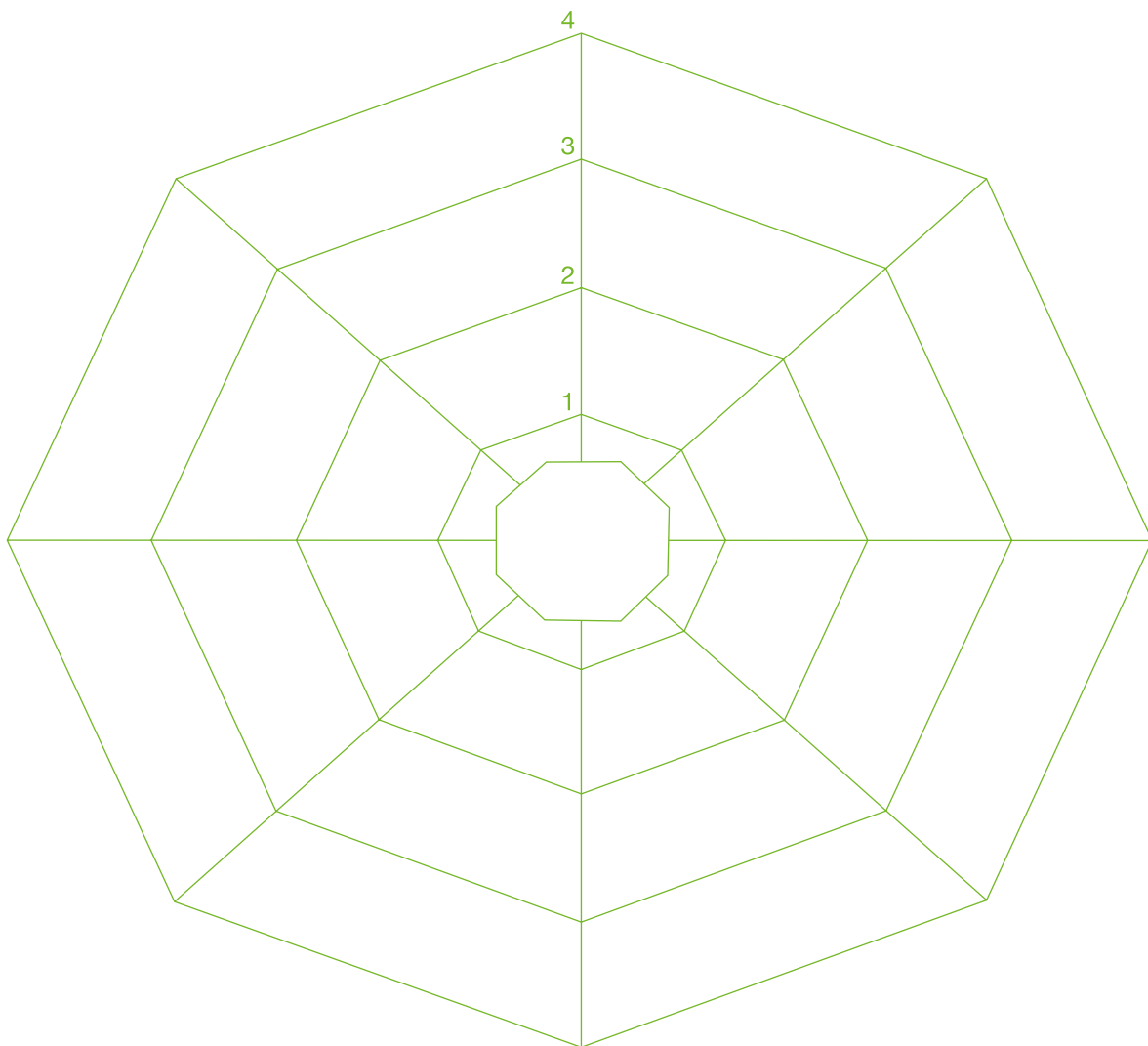
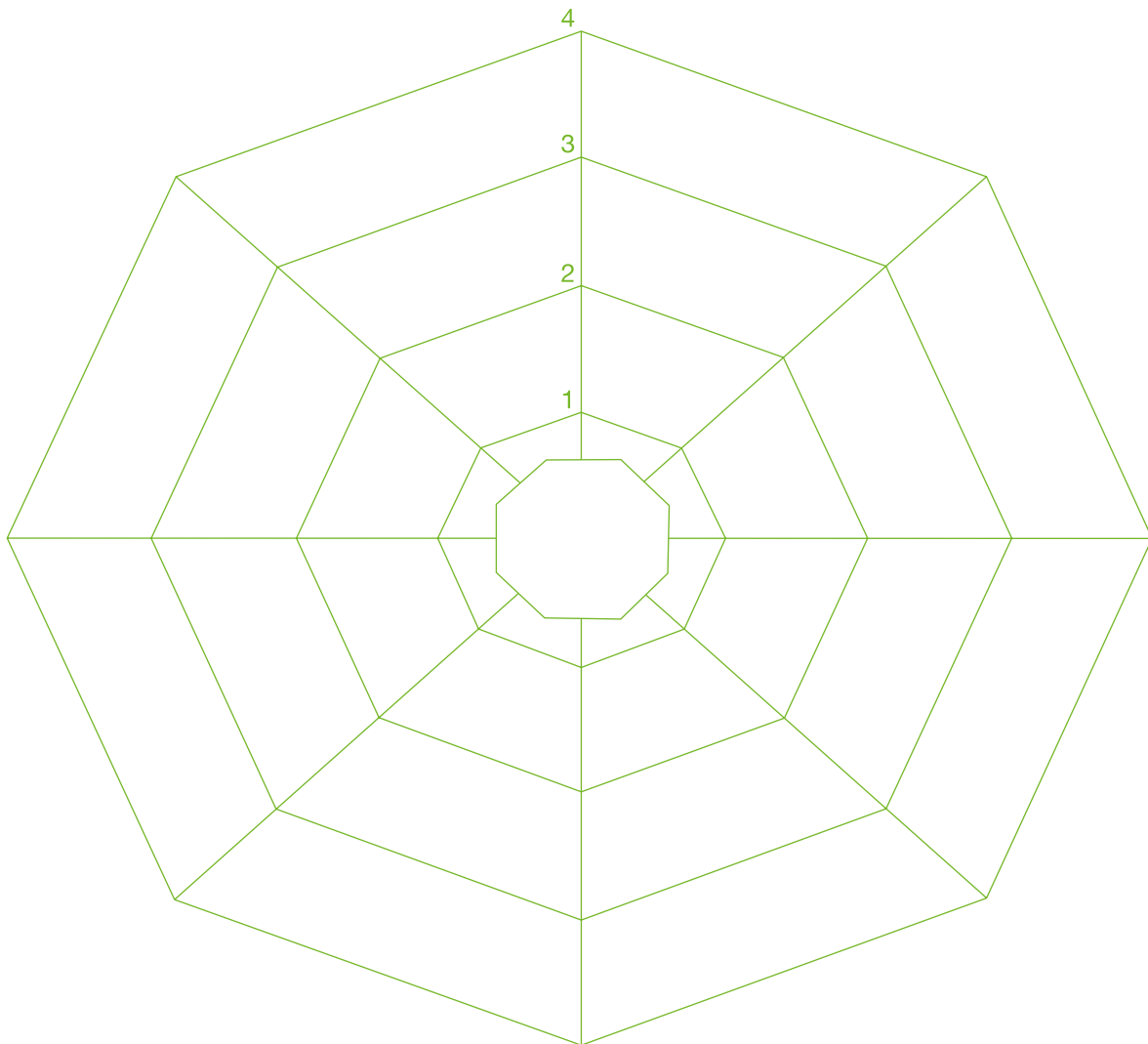
Ülesannet võib kasutada sissejuhatuseks. Simulatsiooni jooksul jõutud äratundmised võivad olla oluliseks ettevalmistavaks tööks edasistele tegevustele selles moodulis. Eriti viimane osa võib otseselt viia konkreetsete ideede või tegevusteni.

IDEID JUHENDAJALE

- Ülesanne vajab aktiivset juhendamist ning selle tulemused sõltuvad suurel määral rühmaaruteludest.
- Valmista end hästi ette teemakohastele küsimustele vastamiseks.

HINNA ÜLESEHITUS		
OSAKAAL	jaemüügi hinnast (%)	T-särgi hinnast (€)
Puuvillakasvatus: talunik	12,0	3,40
Ketramine, kudumine, õmblemine: tehase töötaja	~0,6	~0,18
Ketramine, kudumine, õmblemine: tehaseomanik	4,0	1,15
Disain, turundus: kaubamärgiettevõte	12,0	3,61
Müük: kauplus	59,0	(sh palgad) 17,00
Ülejäänu (vahendajad, transport, maksud)	~12,4	~3,66
Kokku	100,0	29,00

TOOTMISETAPPIDE KAARDID
PUUVILLAKASVATUS
KETRAMINE
KUDUMINE
ÕMBLEMINE
PAKENDAMINE, TRANSPORT
DISAIN, TURUNDUS
MÜÜK
KASUTAMINE
ÄRAVISKAMINE
HUVIRÜHMADE KAARDID
TALUNIK
TEHASE TÖÖTAJA
TEHASE OMANIK
KAUBAMÄRGIETTEVÕTE
KAUPLUS
KLIENT



Võistlus “Maailmaviktoriin”

ÜLEVAADE

Viktoriin võimaldab osalejatel mänguliselt õppida Euroopa tarbimisharjumuste ning rahvusvahelise kangatööstuse vastastikuste sõltuvussuhete kohta.

EESMÄRGID

- õppida rahvusvahelise kangatööstuse ning selle probleemide kohta
- püstitada olulisi küsimusi arutelus moe ja tarbimise kohta
- käsitleda mänguliselt olulisi teemasid maailmahariduses

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
60 minutit (sõltub küsimuste arvust)	6–20 inimest	12–17 (võib kohandada noorematele)

RUUM

- piisavalt suur rühmatöödeks erinevate laudade taga

VARUSTUS

- projektor, arvuti ning slaidiesitlus küsimustega
- tahvel ning kirjutusvahend punktide märkimiseks
- iga rühma jaoks neli kaarti vastusevariantidega “A”, “B”, “C” ja “D”
- võitjale auhind

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Palu kolleeg endale viktoriini läbiviimiseks appi. Valmistage ruum ette nii, et ülesande jaoks oleks piisavalt ruumi ning et ühe rühma liikmed saaksid koos istuda. Pane valmis arvuti ning projektor küsimuste ning vastusevariantidega.

JUHISED

1. Palu osalejatel moodustada 3, 4 või 5-liikmelised võistkonnad ning mõelda oma võistkonnale nimi, mis oleks temaatiliselt moega seotud (nt “Niked”, “Ei tarbimisele”, “Õiglane kaubandus”, “H&M”, “Sinised teksad” vms).
2. Jaga igale võistkonnale 4 vastusevariandikaarti ning palu neil pärast iga küsimust õige vastusevariandiga kaarti näidata.
3. Alusta viktoriini, näidates arvutist slaidiesitlust küsimustega. **Soovitused küsimusteks** on ülesande kirjelduse lõpus. Palu abilisel peale iga küsimust võistkondade punktisummad üles märkida.
4. Lõpuks arvuta kokku punktid ning kuuluta välja võitja.

Variatsioonina võid ka paluda osalejatel ise küsimusi ette valmistada.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kuidas ülesanne meeldis?
- Kas ülesannet oli lihtne/keeruline täita?
- Kas õppisid midagi uut? Mida?

PÄRAST ÜLESANNET

Ülesannet võib korrata kas samal või mõnel teisel teemal. Ülesannet võib ka kasutada projekti lõpus, et näha, kui palju osalejatel õpitust meeles on. Proovi kasutada õpitud informatsiooni edasistes tegevustes.

IDEID JUHENDAJALE

- Proovi võitjatele leida auhinnad, mis kannaksid jätkusuutlikku mõtteviisi ja/või oleksid seotud tekstiili teemaga (nt õiglase kaubanduse toodete kaupluse sooduskupong, õiglase kaubanduse põhimõtete järgi toodetud šokolaad, teemaga seotud film, priipääse T-särgi trükkimise töötuppa vms).
- Proovi leida küsimused, mis ei oleks liiga õigustavad ning proovi säilitada tasakaalu kohaliku/ülemaailmse, isikliku/sotsiaalse, lihtsa/tõsise, poliitilise/majandusliku mõõtme vahel.

SOOVITUSED KÜSIMUSTEKS

	KÜSIMUS	VASTUS
1.	Millist materjali kasutatakse põhiliselt teksade tootmiseks?	a. puuvill b. vill c. sünteetiline kiud d. lina
2.	Millistes riikides toodetakse suurem osa meie rõivastest?	a. Saksamaa, Austria ja Šveits b. Itaalia, Prantsusmaa ja Portugal c. USA, Kanada ja Austraalia d. Bangladesh, Hiina ja Kambodža
3.	Kuidas nimetatakse organisatsioone, mis seisavad töötajate õiguste eest Euroopas ja mujal maailmas?	a. mittetulundusühingud b. ametiühingud c. gildid d. võrgustikud
4.	Kui palju teenib H&M aastas?	a. umbes 250 biljonit eurot b. umbes 16,2 miljonit eurot c. umbes 150 miljonit eurot d. umbes 1,3 miljardit eurot Viide: http://www.handelsdaten.de/themen/326/hennes-und-mauritz/
5.	Kuidas nimetatakse Euroopas liikumist, mis üritab taaskasutada erinevaid materjale ja tooteid?	a. Kõik-üksi liikumine (<i>Everything-Alone</i> ehk <i>EA Movement</i>) b. Jah-me-suudame liikumine (<i>Yes-We-Can</i> ehk <i>YWC Movement</i>) c. Miks-kuradi-pärast-mitte liikumine (<i>Why-the-F**k-Not</i> ehk <i>WTFN Movement</i>) d. Tee-ise liikumine (Do-It-Yourself ehk DIY Movement)
6.	Millised subkultuurid Euroopas on tuntud moekaubamärkide ning tarbimiskultuuri kritiseerijatena?	a. hipid ja rulatajad b. punkarid ja rulatajad c. hipid ja punkarid d. emod ja rulatajad
7.	Mitu kilogrammi vanu riideid inimese kohta aastas jõuab Saksamaal ja Austrias lõpuks prügi hulka?	a. 30 kg inimese kohta/aastas b. 4 kg inimese kohta/aastas c. 45 kg inimese kohta/aastas d. 15 kg inimese kohta/aastas Viide: www.wearfair.at
8.	Kuidas nimetatakse noorte hulgas levivat uut suunda, mis hõlmab vanade riiete taaskasutamist?	a. Rõivavahetuspeo organiseerimine b. Ostlemine veebis c. Riiete viskamine sildistatud prügi hulka d. Vanade riiete noorematele õdedele-vendadele jätmine
9.	Kui palju vett on tarvis ühe T-särgi tootmiseks?	a. 5 liitrit b. 100 liitrit c. 500 liitrit d. 2000 liitrit
10.		a. b. c. d.

Simulatsioon “Liinitöö”

ÜLEVAADE

Simulatsioon võimaldab osalejatel kogeda, mis tunne on olla liini töötaja tekstiilitööstuses ning tunnetada survet, mida valmistoodangu tükialusel mõõdetav töötasu endaga kaasa toob.

EESMÄRGID

- kogeda omal nahal liinitööd ning ebaõiglasi töötingimusi

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
30 minutit	10–20 inimest (rühma suurus võib varieerida)	12+

RUUM

- piisavalt ruumi, et lauad ja toolid ühte ritta seada

VARUSTUS

- paber
- pliiats
- käärid
- joonlaud

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Sea lauad ühte ritta vastavalt osalejate arvule. Kui osalejaid on palju, võib moodustada mitu tooteliini. Valmista ette kasutatav varustus. Valmista ette järjekorranumbrid, mille alusel osalejaid tooteliinis oma ülesande saavad. Kui järjekord otsustatud, palu osalejatel järjekorras lauaääres istet võtta.

JUHISED

1. Selgita lühidalt liinitöö kontseptsiooni (ingl k *piece work*, töötasu sõltub töötaja poolt toodetud ühikute või sooritatud tegevuste arvust) ning iga ülesande (möötmise, lõikamine, nõõbid, voltimine) sisu vastavalt liinitöö etappidele, selgitades, millistes tingimustes see toimub. Määra 1–3 ülevaatajat.
2. Iga osaleja saab konkreetse ülesande vastavalt järjekorranumbrile liinitöös, mille suund peaks olema väga konkreetne (st igaüks teab, milliselt poolt tema juurde toode jõuab, mida ta sellega teeb ning kuhu toode edasi liigub).
3. Märguande peale läheb liinitöö lahti. Ülevaatajate hooleks jääb töötajaid tagant kiirustada ning viletsa kvaliteedi puhul korralikumale tööle manitseda, eesmärgiga tekitada stressisituatsioon.
4. Lõpeta meelevaldsel ajal ülesanne märkuandega. Ülesanne ei tohiks liiga kaua kesta, kui siiski vähemalt 5–10 minutit.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kuidas ülesanne meeldis? Kas seda oli lihtne/keeruline täita?
- Kuidas töökäik kulges? Kuidas pingelolukorras toime tulid?
- Millest ülesanne rääkis?

IDEID JUHENDAJALE

- Kui osalejate arv on suur, võib seltskonna mitmeks rühmaks jagada ning neil omavahel võistelda lasta.
- Konkreetse liinitöö ülesande võib kohandada sobiva teemaga.

LIINITÖÖ ETAPID

1. Tööde juhataja

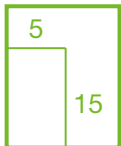
Sina hoolitsed selle eest, et T-särgid oleksid kvaliteetselt tehtud. Samuti hoolitsed Sa selle eest, et kogu varustus oleks käepärast.

2. Õmbleja

Voldi A4 paber pikkupidi pooleks. Volditud paber lõika 7 cm alt lühemaks (enne mõõda alt joonlauaga).

3. Õmbleja

Mõõda saadud volditud paberile ristkülik, mis on 15 cm pikk ja 5 cm lai ning joonista see välja.



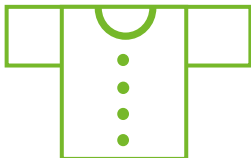
4. Õmbleja

Lõika joonistatud ristkülik välja.



5. Õmbleja

Tee volditud leht taas lahti. Joonista tekkinud T-särgi kujutisele poolring, mis kujutaks särgi kraed ja 4 punkti särgi keskele nööpideks.



6. Müüja

Voldi T-särgi kujutise varrukad ja särgi alumine pool tahapoole, et särk oleks kaupluses esinduslikult müügiks välja pandud.



Rõivavahetuspidu “Ühe prügi on teise varandus”

ÜLEVAADE

Ülesanne kutsub noori üles organiseerima oma rõivavahetuspidu, tegeleb mänguliselt tekstiili ning üleilmastumise temaatikaga ning ärgitab oma rolli üle tarbimismaailmas järele mõtlema.

EESMÄRGID

- motiveerida noori leidma loomingulisi viise oma vanade riide uuskasutuseks
- tõstatada olulisi teemasid arutelus moe ja tarbimise üle
- tegeleda mänguliselt tõsiste teemadega maailmahariduses
- teadvustada alternatiive tavaks saanud ostukäitumisele

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
vähemalt 3 tundi (+ ettevalmistus)	10–40 inimest	12–17 (võib kohandada teisele vanusegrupile)

RUUM

- piisavalt ruumi (laual, toolil või põrandal) iga osaleja riide jaoks
- olenevalt ilmast võib sündmuse korraldada ka välitingimustes

VARUSTUS

- peegel (või peeglid)
- lauad või toolid, et riideid atraktiivselt eksponeerida

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

1. Proovi motiveerida sihtrühma ning kolleege osalema rõivavahetuspeo ettevalmistusprotsessis – seltsis suudate rohkem ära teha ning sündmus kujuneb innovaatilisem.
2. Leidke peo jaoks kuupäev, ruumid ja inspireeriv tunnuslause. Otsustage, kui palju osalejaid mahub tegutsema ehk kui palju külalisi kutsuda.
3. Reklaamige sündmust oma kodulehel, Facebookis, uudiskirjas ning meisterdage lendlehed ja plakatid, et jõuda rohkemate inimesteni.
4. Mõelge sündmuse programmile:

Söögid-joogid – mida serveerite? Jätkusuutlikkuse ning kriitilise tarbimise konteksti sobiksid õiglase kaubanduse tooted, (vegan-)taimetoit, rahvuslikud või hooajalised road ja puuviljakokteilid. Palu osalejatel tuua puhveti jaoks midagi isetehtut.

Muusika – millise taustamuusika peo jaoks valite? Kui valite peo jaoks spetsiaalse tunnuslause, sobiks temaatiline muusika.

Üle jäänud rõivad – mida plaanite peale pidu ette võtta üle jäänud rõivastega? Need võib annetada linna heategevuslikele organisatsioonidele, mis tegelevad taaskasutusega. Annetage ainult korralikke ja määdumata riideid!

JUHISED

Ettevalmistus

Valmistage ruum ette nii, et kõigi osalejate jaoks on piisavalt ruumi. Korraldage toolid ja lauad nii, et igal osalejal on vahetustegevuseks oma turuputka või väike ruum põrandal.

Meelespea

Edastage osalejatele rõivavahetuspeo meelespea nii enne pidu kui sündmuse ajal:

1. Võta peole kaasa ainult kvaliteetseid, sobilikke, määrdumata ja ilusaid riideid, kingi, aksessuaare vms. Sobivad riided on korralikud ja kandmiskõlblikud, kuid mida endale lihtsalt ei meeldi enam kanda.
2. Too vahetamiseks 10–15 rõivaeset. (Sündmuse korraldajadena võite rõivaesemete arvu sõltuvalt oodatavast rõivavahetajate hulgast varieerida.)

Valmistage ilmekalt ette ka oma isiklikud rõivavahetuse turuputkad, et head eeskuju näidata ning et teised vahetajad tunneksid end teretulnuna teie riideid kaema.

Rõivavahetuspidu

Vahetamine alaku: jõudu kauplemiseks, läbirääkimiseks, reklaamimiseks, vahetamiseks, lõbutsemiseks, kehakinnitamiseks ning nautimiseks! Peo lõppedes koguge kokku üle jäänud rõivaesemed, pakkige kokku ning annetage mõnele heategevuslikule või taaskasutusega tegelevale organisatsioonile.

ARUTELU JA TAGASISIDE

- Et lisada rõivavahetuspeole võimalik arutelu, võib seinale paigutada küsimuse, nt **Mida saame teha kangatööstuse töötajate heaks Bangladeshis?** – nii on osalejatel võimalik oma ideed ja vastused seinale kirjutada.
- Kui teil on kaamera, võib küsida osalejatelt nõusolekut rõivavahetuspeost video tegemiseks ning võtta linti ka lühiintervjuud osalejatega kangatööstuse töötajate õiguste teemal.
- Algata teema kohta arutelu oma organisatsiooni Facebooki lehel. Vali erinevate vastuste või tagasiside tarbeks rõivavahetuspeo kohta sobilikud küsimused.
- Jaga osalejatega lisainformatsiooni mõttes veebilehekülge www.cleanclothes.org.

PÄRAST ÜLESANNET

Rõivavahetuspidu võib korraldada regulaarselt ning temaatiliselt, näiteks talve-/kevade-/suve-/sügise-, lumelaua-/rula-, tüdrukute-/poiste-, karnevali- või puhkuse teemaline rõivavahetuspidu. Tee peost kokkuvõtte oma koduleheküljel, Facebooki kontol või organisatsioonis.

IDEID JUHENDAJALE

- Lisa peo lendlehele ka selgitus, miks selline sündmus korraldatakse.
- Ebaõigluse teemaga tegelemiseks ülemaailmses kangatööstuses võib toetuse küsimiseks suhelda maailmaharidusega tegelevate mittetulundusühingutega. Erinevad ideed lisaprogrammiks rõivavahetuspeole: lühifilmid kangatööstuse töötajatest, lühiettekanne puhaste riiete kampaania (ingl k *Clean Clothes Campaign*) asjatundjalt, plakatinäitus, aruteluringid, kommenteeritud taaskasutusmoetendus, ideedesein, teabekogu raamatute, lendlehtede ja infomaterjalidega vahetajate jaoks.
- Kui kahtled, kas Sinu sihtrühm on küllalt huvitatud kaasa tulemast, võid enne teha väikese küsimustiku (paberil või veebis), kus on järgmised variandid ja valida saab kumagi eraldi ja ka mõlemat korraga:
 - mul on korralikke rõivaid, mida soovin riidevahetuspeo käigus ära anda
 - kui toimub riidevahetuspidu, kus leidub mulle sobivaid rõivaid, võtan need heal meelel vastu

Tutvustades sihtrühmale küsitluse tulemusi saad ka neile näidata, et sündmusel on kandepinda, mis mõjub julgustavalt kõigile.

III OSA

Süvenemine

Ajalehe töötuba “Moereporter”

ÜLEVAADE

Ajalehe töötuba võimaldab osalejatel moe kohta rohkem teada saada ning teadvustada seoseid elustiili, tarbimise ja tootmise vahel. Lisaks võimaldab ülesanne ajakirjaniku rolli ja ajalehe toimetamisega tutvuda, mistõttu võib töötuba kasutada ka sõltumatu ajakirjanduse vajalikkuse rõhutamiseks. Ülesanne on teemakäsitluse ning ajakasutuse suhtes väga paindlik.

EESMÄRGID

- õppida kangatööstuse ja üleilmastumise kohta
- seostada ülemaailmseid mõjusid isikliku kogemusega
- analüüsida erinevaid elustiile ja vastavaid tagajärgi keskkonnale ja teistele inimestele
- õppida rõivaste, moe ja teemakohase avaliku arvamuse kohta

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
3–5 päeva	5–15 inimest	12+

RUUM

- piisavalt ruumi rühmatöödeks ning võimalus suhelda möödakäijatega tänaval (avalik ruum)

VARUSTUS

- võrguühendusega arvuti ning printer
- erinevad ajalehed näidismaterjaliks
- märkmikud ja kirjutusvahendid
- intervjuutööleht

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Otsusta, millises ulatuses ülesannet osalejatega ette võtta soovid. Võib valida erinevate ulatuste vahel põhitegevusest (intervjuud, versioon A) täisprojektini, mille tulemuseks on ajaleht (versioon C). Mõtle järgmistele teemadele ning kohanda ülesanne vastavalt:

1. Milliseid teemasid käsitleda?
 - a. moe ja rõivaste tähendus igapäevaelus, sh eeldused ja tagajärjed (soovitame versiooni A);
 - b. rõivatootmine globaliseerunud maailmas, sh nt töötingimused, vajalikud ressursid, kasutamine, äraviskamine (soovitame versiooni B või C);
 - c. kriitiline meediakajastus.
2. Millised on ajalised piirangud?
3. Kuidas kasutada lõppeesmärki (ajaleht, seinaleht, ajaveeb)?

Veendu, et **intervjuu** tööleht sobib konkreetsetele osalejatele ning projektile. Kohanda vajadusel julgesti!



JUHISED

Sissejuhatus

Tutvusta üldiselt ajalehetoimetust (erinevat tüüpi ajalehed: nädala-, päeva-, veebi-, trükitväljaanne; erinevad ameti-kohustused ja ülesannete jagamine; erinevat tüüpi tekstid) ning näidismaterjali. Ütle osalejatele, et plaanis on avaldada rõivateemaline eriväljaanne ning kõigil on võimalus oma panus anda. Kujutage ette, et teie kodukohas toimub mõni eriüritus – nt üleriigiline moenädal või moemess. Jaga ka infot tekstiilitööstuse kohta, eeskätt seoses kaubaahela struktuuriga. Seda võib teha lühikese sissejuhatava jutuna, kutsudes osalejaid üles jagama või koguma seostuvaid mõtteid või arutelu vormis, tuginedes küsimustele intervjuu töölehel.

Ettevalmistus

Arutlege osalejatega teemade (nt erinevad tootmisetapid või sellega seostuv probleemistik) ning osade (intervjuud, aruanded, arvamusveerud, fotod) üle, mida nad ajalehes näha soovivad. Rääkige läbi, kuidas käib toimetamine ning mida arvestada kujundusel. Seejärel jaotage ülesanded ning moodustage meeskonnad.

Versioon A (põhiülesanne): Viige läbi intervjuud mõõdakäijatega ning arutlege hiljem intervjuude üle. Osalejad võivad ka üksteist intervjuuerida ning kõigil osalejatel/meeskondadel võib olla ühesugune ülesanne.

Versioon B (laiendus): Lisaks A-versioonile tehke intervjuudest kokkuvõte ning kirjutage rõivatootmisest lühike aruanne. Soovituslik on jagada erinevatele meeskondadele erinevad ülesanded.

Versioon C (ajaleht): Lisaks B-versioonile looge, toimetage ning trükkige erinevad ajaleheosad. Siinkohal on oluline sobilik ajakava.

Põhitegevus

Viige läbi intervjuud ja koostage aruanded, millest seejärel valmivad tekstid, mis lõpuks küljendatakse ning trükitakse. Veendu, et arvutid võrguühendusega on uurimistööks kättesaadaval, intervjuerijad on hästi ette valmistanud ning kõigil on arusaam ühisest eesmärgist: leida alguses teema kohta teavet, töötada see läbi ning lõpuks analüüsida. Intervjuerijatele on kasutamiseks intervjuu tööleht ülesandekirjelduse lõpus. Kui plaanite külastada ostukeskust või rõivakauplust, hoiata osalejaid kindlasti võimalikest vastuoludest kaupluse personaliga või muudest takistustest.

Versioon A: Arutlege intervjuude käigus saadud vastuste üle: millised on erinevused/sarnasused? Kuidas sobituvad omavahel vastused ning osalejate enda vaated? Kuidas peaks küsitlussituatsiooni muutma, et arvestada ka ebaõiglasi töötingimusi ning inimõiguste rikkumisi ülemaailmses rõivatööstuses?

Versioon B: Lisaks A-versioonis tehtule koostage kaks teksti – internetis tehtud uurimistöö ja lähtematerjalil põhinev aruanne ning kokkuvõte intervjuudest ning nendele järgnenud arutelust. Väikese kuid inspireeriva ajalehe või ajaveebi postituse jaoks teie organisatsiooni kodulehel ei pruugigi vaja olla muud kui mõned lisafotod või tsitaadid.

Versioon C: Lisaks B-versioonis tehtule lisage veel osasid, vastavalt ettevalmistusetapis kokkulepitule. Jälgi, et ülesanded (pildistamine, intervjuude läbiviimine, toimetamine jne) jagatakse erinevate meeskondade vahel mõistlikult. Esitlege lõpptulemust, et osalejate tööd hinnata.

Esitlus

Viige läbi mõni järgmistest tegevustest:

- auhinnake parimat artiklit/pilti;
- tähistage ja/või esitlege ajalehte avalikult;
- korraldage oma organisatsioonis sündmus, mille käigus jagate ajalehte külastajatele.

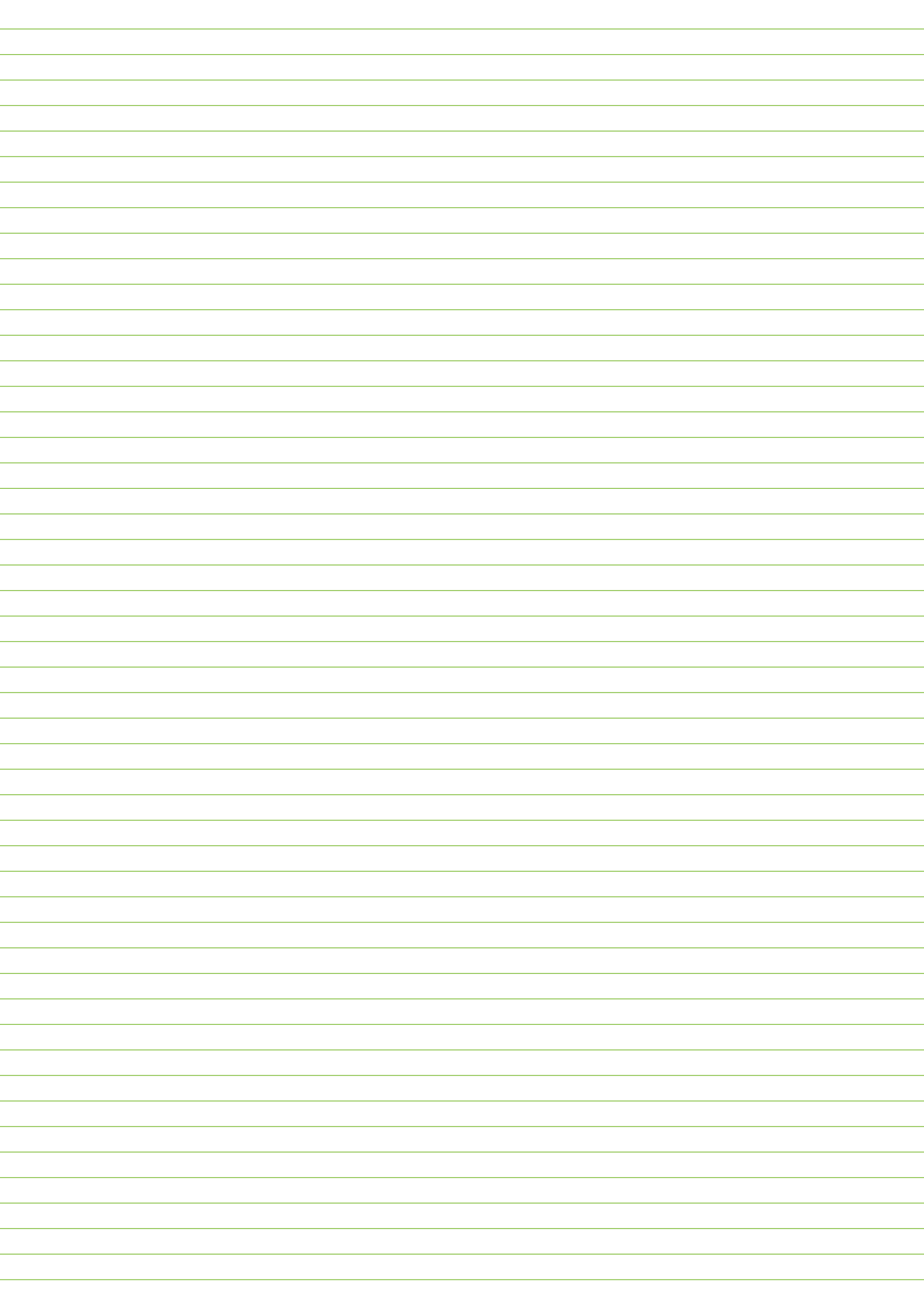
ARUTELU JA TAGASISIDE

Projekti lõppedes vii läbi kokkuvõttev arutelu. Isegi A-versiooni puhul on oluline kogemust analüüsida. Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Alusta küsimustega:

- Kas ülesannet oli keeruline/lihtne sooritada? Mis oli kõige raskem?
- Kas said midagi uut teada? Mida?
- Kas ülesanne muutis midagi Sinu suhtumises rõivastesse? Mida?
- Kuidas intervjueritavad reageerisid ja kas arvad, et põhjustasid mõningaid muutusi?

IDEID JUHENDAJALE

- Ülesannet on kerge kohandada teistele teemadele selles õppematerjalis.
- Kui osalejatele selline ülesanne meeldib, võib kavandada analoogilistest eriväljaannetest seeria.
- Ajaveebi ülesseadmine ning järjepidev postitamine pakub lihtsa mooduse teiste inimesteni jõudmiseks ning suurema mõju saavutamiseks.

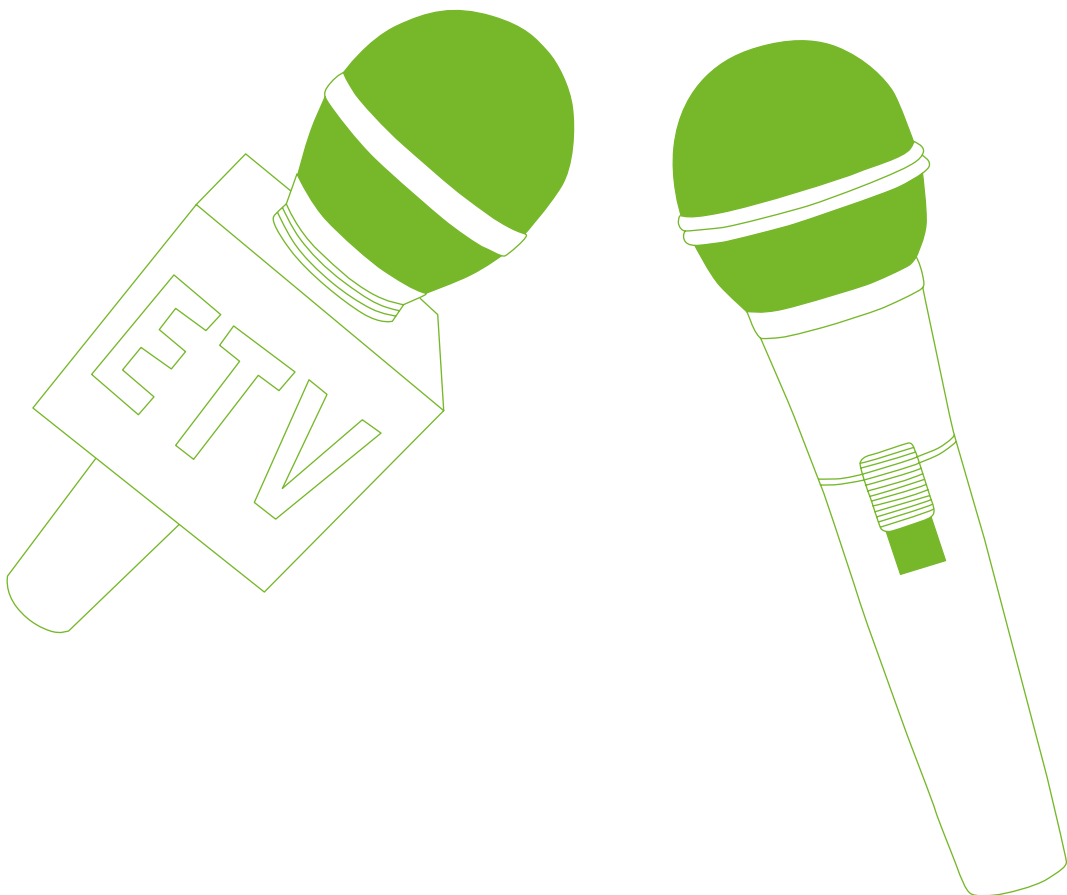


INTERVJUU

Tere!

Meil on käsil projekt, mille raames teeme intervjuusid ja/või väikese uuringu. Kas aitaksite meid selles? See võtab ainult mõne minuti ning need on väga lihtsad küsimused moe ja riiete kohta. Meid huvitab ainult Teie isiklik arvamus. Õigeid või valesid vastuseid ei ole.

1. Kas teate, millises riigis see rõivaese, mida te hetkel kannate, tehtud on?
2. Kust Te oma riided tavaliselt saate? (poeriiulilt, käest-kätte, taaskasutuskeskusest, ...)
3. Kui oma garderoobi peale mõtlete – millist rõivaeset olete kandnud kõige kauem ning kui kaua?
4. Kas ja mida on teil plaanis osta järgmisena?
5. Mis Teie jaoks riideid valides kõige olulisem on? Palun märkige õige vastusevariant:
 - a. hind
 - b. välimus/stiil
 - c. kaubamärk
 - d. vastupidavus
 - e. keskkonnasõbralikkus
 - f. töötingimused tootja juures
6. Kas olete kuulnud probleemidest ning inimõiguste rikkumisest seoses tekstiili- ja rõivatööstusega?
7. Kas maksaksite oma pluusi eest 2% rohkem, kui see muudaks võimalikuks korraliku palga selle õmblejatele?



III OSA

Süvenemine

Siiditrüki töötuba “T-särkide maailm”

ÜLEVAADE

Töötuba võimaldab seostada kangatööstust inimeste igapäevaeluga. Ülesande käigus muutub terve töötoa toimumispaik maailmaks, milles osalejatel on võimalus õppida T-särkide elutsükli kohta. Eesmärgiks ei ole ainult teoreetiline ülevaade, vaid kogu loominguline protsess: meisterdamine ise vs valmisasjade ostmine.

EESMÄRGID

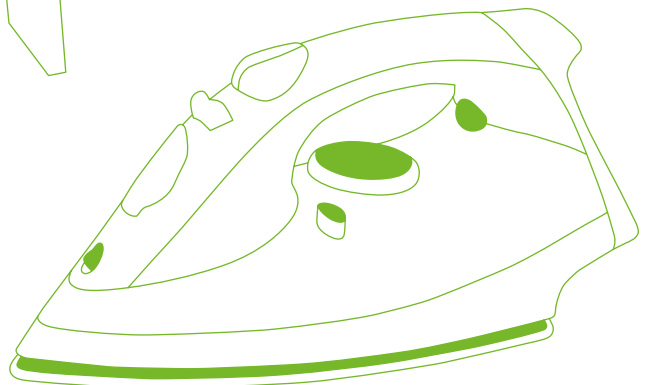
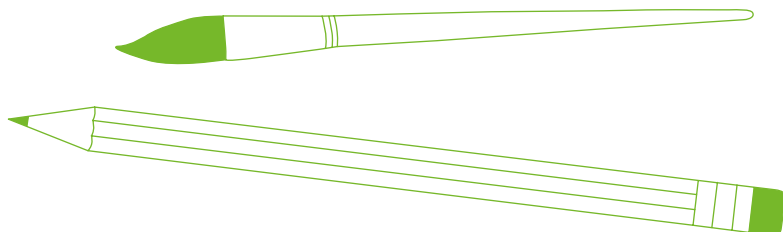
- õppida kangatööstuse ja üleilmastumise kohta
- seostada ülemaailmseid mõjusid isikliku kogemusega
- teadvustada eakaaslaste eluolu maailma eri paigus

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
1 nädal tunnuslausete ettevalmistamiseks 1 nädal siidiraamide valmistamiseks 4–5 tundi sündmuse jaoks	10–30 inimest	12+

RUUM

Kaks ruumi – üks kohandatud filmivaatamiseks (projektor, arvuti, toolid) ning teine põhitegevuseks:

- suur kaitsematerjaliga (nt hõbepaber) kaetud laud trükkimiseks
- võimalus pingutada trükitud särkide kuivatamiseks nõör
- kraanikauss ning põrandapesuvahendid
- kohvikunurk suupistete ja jookidega I tegevuse jaoks
- tahvel rõhknaeltega II tegevuse jaoks
- mõned vabad seinad ning võimalusel diivanid ja lauad III ja V tegevuse jaoks



VARUSTUS

Põhitegevus – Siiditrükk:

- keskkonnasõbralikult toodetud T-särgid
- ettevalmistatud siidiraamid
- kaabitsad
- erinevad pintsliid
- vanad ajalehed
- käärid
- pliiatsid
- lõiketerad
- kangajäägid
- nuustikud
- kleeplint
- põrandapesuvahendid
- kraanikauss ja vesi kraanis, prügikast
- nõör ja pesupulgad
- kui võimalik, triikimislaud ja triikraud

I tegevus – Maquila-baar:

- pitsid
- mõõtetops
- karastusjoogid või muud maiustused
- kaks täringut rollide jaoks
- rollikirjeldused
- hinnakiri või ostujõu suhtarvud
- kleeplint
- käärid
- kittel

II tegevus – Sildikontroll:

- Petersi projektsioonil põhinev maailma kaart
- Mercatori projektsioonil põhinev maailma kaart
- gloobus
- rõhknaelad
- tahvel

III tegevus – Teabe- ja testiseinad:

- tahvel
- kirjutusvahend tahvli jaoks
- kleeplint
- käärid
- võitjatele väikesed auhinnad

IV tegevus – Dokumentaalfilm:

- projektor ja arvuti või suur televiisor ja DVD-mängija
- helisüsteem
- küsimused aruteluks
- DVD “Käed, mis õmblevad Sinu särki”

V tegevus – Alternatiivid:

- tahvel
- kirjutusvahendid tahvli jaoks
- käärid
- kleeplint

Tagasiside:

- tagasisidevorm

Dokumentatsioon:

- 1–2 väidet osaleja kohta
- pildid trükitud särkidest

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Veendu, et ruumitingimused on piisavad, vajadusel loobu mõnest tegevusest. Valmista ette kõik vajalikud materjalid. Vajadusel õpi siiditrüki tehnikat paremini tundma või palu abi asjatundjalt. Kutsu ülesande läbiviimiseks kolleegid appi – iga tegevuse juures peaks olema vähemalt üks juhendaja.

JUHISED

1. Arutlege osalejatega tunnuslausete üle ning mõelge välja, milliseid sõnumeid soovite trükkida. Sõnumid võivad olla temaatilised (nt teemanädal, erinevate riikidega seotud või ülemaailmsed teemad, jalgpalli maailmameistrivõistlused, valimised jne). Näiteks võib hääletamise abil välja valida 4–6 sõnumit.
2. Alustage töötoa – keskseks tegevuseks on inspireerivate sõnumite trükkimine T-särkidele siiditrüki meetodil. Neil, kes parasjagu oma korda ootavad, on võimalus ümberringi teistes tegevustes osaleda.
3. Kogu töötoa jooksul informeerige osalejaid arengutest ülemaailmses kangatööstuses ning asjakohastest alternatiivtegevustest. Särgid peaksid olema toodetud sotsiaalselt vastutustundlike ettevõtete poolt ning need võib töötoa lõppedes igaüks endale mälestuseks osta.
4. Viimase tegevusena esitlege trükitud särke kaaslastele.

ARUTELU JA TAGASISIDE

Tagasiside arutelu ülesande ning tulemuste kohta on üldjuhul hea läbi viia ringis, varudes piisavalt aega. Tagasiside võib läbi viia individuaalsete tegevuste raames või ka ametlikumalt pärast kogu töötoa lõppemist, sõltuvalt osalejatest – mõnel juhul on parem väiksemas, mõnel suuremas ringis tagasiside. Tagasiside arutelu on üldjuhul hea läbi viia ringis. Alusta küsimustega:

- Kas kuulsid midagi huvitavat? Mida?
- Kas õppisid midagi uut? Mida?
- Kas avastasid midagi, mida varem küll teadsid, kuid polnud sellele kunagi otseselt mõelnud? Mida?
- Kas midagi jäi puudu?

PÄRAST ÜLESANNET

Töötuba võib korrata samal või mõnel teisel teemal. Petersi projektsioonil põhineva maailmakaardi osalejate riiete päritolu tähistavate märgetega võib seinale pikemaks rippuma jätta. Projekti võib korrata ka teisi loominguviise meetodeid kasutades, nt pliiatsitega.

IDEID JUHENDAJALE

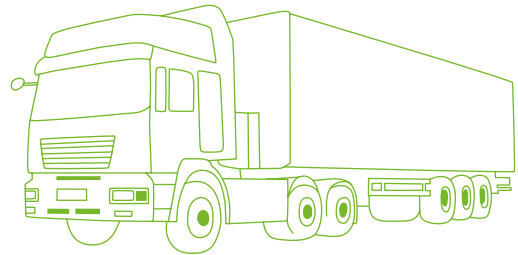
- Väga oluline on juhendaja roll iga tegevuse juures – nii on võimalik rohkem suhelda, üksikasjadesse laskuda, küsimusi selgitada, kasutatavate materjalide kohta tagasisidet saada ning osalejaid innustada.
- Silmaringi avardamiseks võib kasutada temaatilisi näitlikke materjale mittetulundusühingutelt.
- Trükitavad sõnumid võib seostada sellega, mida igaüks ise ära teha saab.
- Trükitud särkide esitlemine sündmuse lõpus on osalejate jaoks väga oluline.

ROLLIKAARDID



MESFIN

- Amet:** hooajaline puuvillakorjaja Kagu-Egiptuses; lihtsam tööd leida kevadeti puuvillakoristamise ajal
- Vanus:** 17
- Perekond:** vallaline, üks laps; lapse ema elab Mesfini perekonna juures, lapse eest hoolitsevad ühiselt
- Sissetulek:** 2 € päevas, sõltub puuvilla hinnast



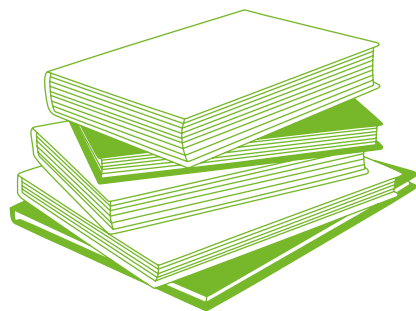
STEPHAN

- Amet:** kaugvedude autojuht Austrias ja naaberriikides
- Vanus:** 35
- Perekond:** vallaline, armastab külastada oma vanemaid Sүүrias
- Sissetulek:** 980 € kuus (neto), ei tööta regulaarselt, sõltub töölähetustest



PETER

- Amet:** direktor investeerimispannas MAQUA! Money; ettevõtte MAQUA! Enterprise esimees
- Vanus:** 58
- Perekond:** abielus, kaks last, elab perekonnaga New Yorkis
- Sissetulek:** 10 500 € kuus (neto), sõltub investeerimisest ja lisatasudest



MARCUS

- Amet:** õpilane polütehnilises koolis Viinis
- Vanus:** 16
- Perekond:** elab vanemate juures, üks noorem õde
- Sissetulek:** 30 € nädalas

ROLLIKAARDID



FERNANDO

Amet: turundusjuht ettevõttes MAQUA!
Enterprise

Vanus: 42

Perekond: abielus, kolm last

Sissetulek: 4 4850 € kuus (neto)



JOSÉ

Amet: töötaja ettevõttes MAQUA!, vastutab
tootekvaliteedi eest; vajadusel teenib
lisaraha bussijuhina

Vanus: 36

Perekond: abielus, neli last vanuses 3–16

Sissetulek: 200 € kuus (neto)



RANI

Amet: hooajaline puuvillakorjaja

Vanus: 14

Perekond: kuus venda ja õde, vanemad otsivad
Ranile abikaasat

Sissetulek: 1,5 € päevas, sõltub puuvilla hinnast



SONJA

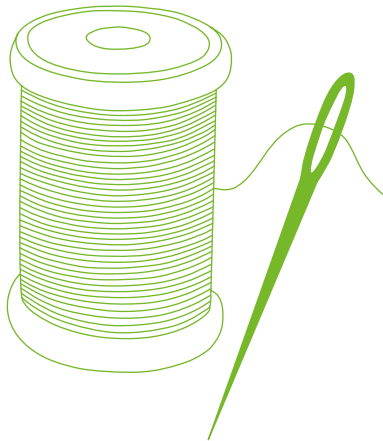
Amet: personalijuht ettevõtte MAQUA!
Enterprise Praha peakontoris

Vanus: 37

Perekond: pikaajalises suhtes, lapsi ei ole

Sissetulek: 3930 € kuus (neto)

ROLLIKAARDID



TERESA

Amet: õmbleja *maquila*-tehases El Salvadoris

Vanus: 31

Perekond: abielus, kaks last

Sissetulek: 110 € kuus



TINA

Amet: õpib juuksuriks ning praktiseerib ametikoolis Linzis

Vanus: 15

Perekond: elab kahe noorema venna ja õega ema juures

Sissetulek: 288 € kuus (praktikatasu)



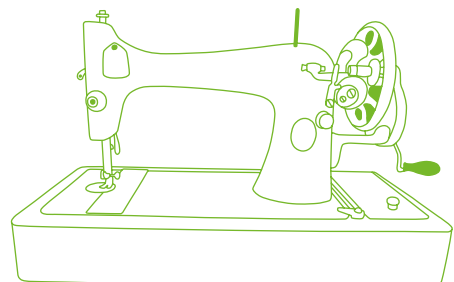
HANNELORE

Amet: klienditeenindaja MAQUA! & More poes Viinis

Vanus: 39

Perekond: lahutatud, kasvatab kolme last

Sissetulek: 1070 € kuus (neto)



VIVIANA

Amet: õmbleja *maquila*-tehases El Salvadori pealinnas San Salvadoris

Vanus: 19

Perekond: vallaline, elab õe ja õelastega vanemate juures

Sissetulek: 90 € kuus (neto)

I TEGEVUS – MAQUILA-BAAR

MAQUILA

Teatud töökodasid Põhja-Mehhikos ja Kesk-Ameerikas nimetatakse sõnaga *maquila*. Nende põhiliseks ülesandeks on komponentide ja poolvalmis toodete kokkupanemine, et need seejärel eksportida. Need ettevõtted töötavad nn *zona franca* ehk maksuvabades tootmispiirkondades, mis tekitati 1970. aastatel piirkondliku majanduse edendamiseks. Tänapäeval kritiseeritakse neid piirkondi mittetulundusühingute poolt töötajate õiguste rikkumise, halbade töötingimuste ning põhjapoolkerast (Ameerika Ühendriikidest) sõltumise pärast. Hispaaniakeelne sõna pärineb koloniaalajastust ning tähendab “veskitasu” – raha, mida veskitöölaine oma töö eest taluniku käest sai.

ÜLEVAADE

Maquila-baar käsitleb mänguliselt inimeste ostujõudu sõltuvalt erinevatest elu- ja töötingimustest. Lugu räägib väljamõeldud kangatööstusettevõttest MAQUA! ning 12 inimest esindavad T-särgi tarneahela erinevaid etappe üle kogu maailma: hooajalisest puuvillakorjajast rõivakaupluse klienditeenindaja ja investeerimispankurini.

JUHISED

Koosta menüü hinnakirja või tegelaskujude ostujõu suhtarvudega. Mõlema soo jaoks on täring. Tüdrukud veeretavad oma täringut, mille igal küljel on üks naisroll, ning poisid vastavalt meesrollidega täringut. Täringut veeretades saab osaleja teada, kes ta oma ostu sooritades on. Näiteks Mesfin peab joogiks kulutama peaaegu kogu oma sissetuleku, samal ajal kui Peteri jaoks on joogi hind väga väike osa tema päeva sissetulekust. Mängida võib raha asemel millega tahes – klaaskuulidega, puuviljatükkidega, maiustustega jne. Samuti võib mängida proportsioonidega vastavalt ostujõu suhtarvudele – Mesfin saab oma sissetuleku eest ühe lonksu, Peter aga kuus korda rohkem.

TAGASISIDE TEGEVUSE AJAL

Mängu ajal on väga oluline noortega erinevate töötajate situatsioonist rääkida ning vajadusel lisainformatsiooni jagada (nt hooajaliste töötajate töötingimuste kohta). Eriti oluline on rõhutada nende enda rolli tarbijatena: kui palju taskuraha nad saavad ja kuidas seda kulutavad? Kui palju raha kulutavad riidele? Mäng sobib väga hästi ka T-särgi tarneahela tutvustamiseks – vajadusel võib koostada erinevatest etappidest joonise.

II TEGEVUS – SILDIKONTROLL

ETTEVALMISTUS

Hangi Petersi ning Mercatori projektsioonidel põhinevad maailmakaardid. Neid on võimalik alla laadida ja välja trükkida (jälg, et kaardi suurus oleks sobiv):

http://www.bildung-trifft-entwicklung.de/bte/images/bte_materialien/bte_eg_weltkarte_02.pdf

TAUSTAINFO

Jaga kaartide kohta taustainfot. Valmista ette tahvel kaardiga ning kirjuta pealkirjaks küsimus: “Kust Sinu riided tulevad? Vaata silti!”

Maailmakuju

Kui noortel tekib sügavam huvi teema vastu, võib rääkida protsessist, kuidas inimesed mõistsid maailma kuju minevikus. “Mis ajast alates teame (meie kui inimkond tervikuna), et maailm on ümmargune ja mitte lapik?” Esimene teadlane, kes seda väitis, oli Aristoteles, 4. sajandil eKr. 150 aastat hiljem mõistatas kreeklane Eratosthenes: “Kui maailm on lapik, siis kuidas on võimalik, et päikesekiired langevad ühes külas otse, aga teises külas samal ajal nurga all?” Ta oli veendunud, et maailm on tegelikult ümmargune. Peale selle õnnestus tal isegi arvutada maailma ümbermõõduks väga täpselt 40 000 km.

Tänapäeval on meie jaoks tavateadmine, et maailm on ümmargune. Võime vaadelda maailma teleskoopide abil avakosmosest või kodus gloobuselt. Peale selle kujundavad meie arusaama maailma kujust ka kaardid.

Kui üritada kolmemõõtmelist maailma näidata kahemõõtmelisena, on kompromiss vältimatu. Nn Mercatori projektsioon tegi selle kompromissi nende riikide pindala arvelt, mis asuvad ekvaatorist kaugemal. Teisisõnu – riigid, mis asuvad keskel, ekvaatorilähistel, tunduvad väiksemana, kui nad tegelikult on. Paraku on suu-rem osa majanduslikult vähemarenenud maadest selles piirkonnas. Põhjapool asuvad riigid on ekvaatorist kaugemal ning näivad palju suuremana kui nad tegelikult on.

JUHISED

Palu noortel leida siltide pealt oma riiete päritoluriik ning märkida see riik kaardil tahvli peal. Peale riikide märkimist on ilmne, et suurem osa meie riideid on reisinud pika vahemaa ning suure tõenäosusega valmistati Kagu-Aasias.

IDEID JUHENDAJALE

- Riputage mõlemad projektsioonid seinale – seeläbi on võimalik perspektiivmuutust tajuda ka peale töötoa lõppemist.
- Kui lõigata Mercatori projektsioonilt välja kaks maad – Kongo Demokraatlik Vabariik ja Taani Kuningriigi koosseisu kuuluv Gröönimaa – on ilmekalt näha, kuidas me tajume neid ekslikult (vastavalt Kongo DV 2,3 miljonit km² ja Gröönimaa 2,2 miljonit km²).

III TEGEVUS – KÜSIMUSVÕISTLUS

Vaata ülesannet “Maailmaviktoriin” eespool.

IV TEGEVUS – DOKUMENTAALFILM

FILM

Varusta end filmiga – üheks valikuks on “Käed, mis õmblevad Sinu särgi” (ingl k *The Hands That Sew Your Shirt*), mille treiler asub siin: <http://www.youtube.com/watch?v=W-cCqXjCtKk>

Režissöör: Thomas Haunschmid

Aasta: 2013

Päritolu: Austria

Pikkus: 48 minutit

Keel: saksa/inglise/bangladeshi (inglise- või saksakeelsete subtiitritega)

Vanusegrupp: 12+

ARUTELU

Alusta osalejatega arutelu, jättes ruumi nii isiklikele arvamustele kui võimalikele küsimustele.

Lisainformatsioon:

<http://www.cleanclothes.org/resources/publications>

<http://www.cleanclothes.org/resources/national-cccs>

V TEGEVUS – ERINEVAD LAHENDUSED NING MIDA MINA TEHA SAAN?

Too mõned ilmekad praktilised näited oma linna/riigi või teiste riikide aktivistide tegevusest ning analüüsi neid asjast huvitatud noortega.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal green ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

IV OSA

Tegutse

Arutelu “Kuidas edasi?”

ÜLEVAADE

Ülesanne ärgitab osalejaid mõtlema väljakutsete lahendamisele oma tegevuse ja aktiivsuse kaudu.

EESMÄRGID

- mõelda lahendusi, mis aitaksid harjutustes ette tulnud probleeme lahendada
- arutada isikliku panuse ja vastutuse üle

AEG	OSALEJATE ARV	VANUS
Harjutust on võimalik viia läbi lühidalt või arutada teema üle pikemalt. Lõpetuseks on soovitatav teha kokkuvõtte välja pakutud lahendustest, et noored ei tunneks end nõutuna suurte väljakutsete ees.	10–30 inimest	12+

VARUSTUS

- tegevuskaardid
- värvilised post-it paberid/valge paber
- markerid

ÜLESANDE KÄIK

ETTEVALMISTUS

Varusta end vajalike vahenditega.

JUHISED

1. Jaga osalejad kahte väiksemasse rühma ning anna igale rühmale komplekt tegevuskaarte, post-it või valget paberit ning markereid.
2. Palu mõlemal rühmal tutvuda tegevuskaartide sisuga ning arutada neid rühmas. Palu osalejatel kirjutada paberitele nii palju uusi tegutsemisvõimalusi, kui nad suudavad mõelda lisaks neile, mis kaartide peal on. Kaartidele on teretulnud ka need tegutsemisvõimalused, mida osalejad juba praegu teevad, ning millega soovivad jätkata. See aitab esile tõsta ja väärtustada näiteks seda, kuidas nad juba on vastutustundlikud tarbijad, aktiivsed teemade tõstatajad jms.
3. Palu mõlemal grupil panna tegevused paremusjärjekorda. Alternatiivina saab vanemate noorte rühmades proovida 2d jaotust, kus ühel teljel on tegevuse mõju ulatus ja teisel on hind/panuse suurus, et seda tegevust ellu viia.
4. Vaadake koos kõigi osalejatega mõlema grupi tegevuste paremusjärjekorda. Leidke, kas gruppide vahel on sarnasusi/erinevusi.
5. Arutage grupis: Mida oleksite ise valmis tegema? Millist tegevust on kõige kergem/raskem teha? Miks?
6. Kui on aega ja huvi, koostage täpsem tegevusplaan. Abi selleks leiate nt. **Maailmakodanikuks!** materjalist, mis on vabalt kättesaadav [maailmakool.ee](http://www.maailmakool.ee) -portaalist <http://www.maailmakool.ee/meetodid/maailmakodanikuks/>

NÄIDISTEGEVUSTENA VÕID OSALEJATE JAKS VÄLJA TUUA JÄRGMISI SAMME

A. Kui tahad teha vähemalt midagi

- Tarbi vähem – mõtle kaks korda, enne kui teed kiireid riideostusid. Välti emotsionaalset ostlemist ning kaalu hoolega enne riidepoodi minekut, et milliseid oste sooritada. Uute rõivaste hankimisel soosi kestvaid ja õiglaseid tooteid (näiteks õiglase kaubanduse puuvilla).

Uusi rõivaid ostes tunne huvi, mil moel on rõivabränd tegelenud eetika- ja keskkonnaprobleemidega.

Alternatiivina külasta teise ringi riidepoodi, mõnikord leiad sealt originaalsemaid, ilusamaid ja odavaid rõivaid kui poest.

Uuri näiteks moedisainer Reet Ausi keskkonnasäästlikkusel põhinevatest moekollektsioonidest:
www.reetaus.com

B. Kui tahad teha natuke rohkem

- Pane oma kasutatud riided ringilema! Ära viska riideid prügikasti, vaid vii pestud ja korralikud riided taaskasutusse või müü ise kirkukal. Tee vanadest midagi uut ja põnevat – *upcycling* on in!

Ära karda osta arenguriikides toodetud rõivaid. Uuri brändi kodulehelt või sotsiaalmeediast, kas riided on toodetud eetiliselt. Oluline ei ole see, mis riigis on eseme toodetud, vaid kas tootja suhtub vastutustundlikult enda töötajatesse ja keskkonda.

C. Kui tahad teha võimalikult palju

- Tee kampaania riidetööstuse varjupoolest ning riiete taaskasutusest.

Korralda koolis taaskasutuse ja *upcycling*u moeshow- kasutades kangajääke ja vanu rõivaid, millest uusi ja huvitavaid kleite, pluuse jne meisterdada.

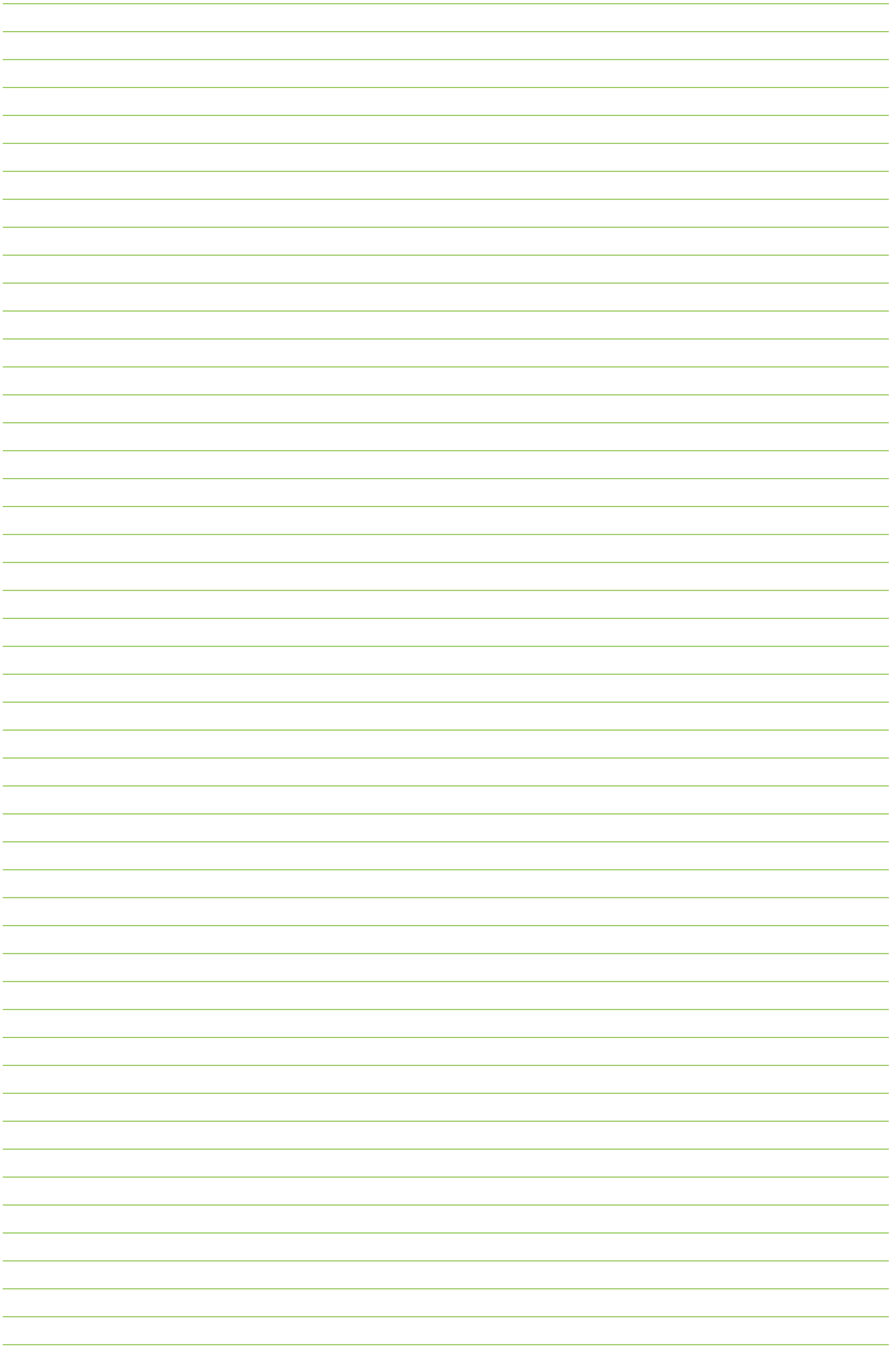
Uuri, kuidas valmib puuvillane T-särk:

<http://www.bioneer.ee/eluviis/tarbimine/aid-10122/Milline-on-puuvillase-T-s%C3%A4rgi-eluring->



TEGEVUSKAARDID

Parim tegevus on lobitöö kellegi võimupositsioonil oleva inimese suunal. Nt kirja või e-kirja kirjutamine, petitsiooni kogumine ja edastamine, arvamusküsitluse korraldamine ja selle tulemuste esitamine jne. Tegevus võib olla suunatud nt koolijuhile, rahvasaadikule, linna-ametnikule, ettevõtjale.	Parim tegevus on leida organisatsioon, kes selle teemaga tegeleb ning võtta osa nende kohalikust, riigiülesest või globaalsest kampaaniast.	Parim tegevus on teha näidend sellest, kuidas mingi teema mõjutab inimesi ning esitada seda nt koolis, noortekeskuses, huvi-keskuses, ostukeskuses...
Parim tegevus on kutsuda keegi kooli, noortekeskusesse rääkima teemast või korraldada avalik debatt antud teemal.	Parim tegevus on teha lendleht või poster teemast ning panna see esile kooli, noortekeskusesse, ostukeskusesse või jagada sotsiaalvõrgustikes.	Parim tegevus on teha erinevaid tarbimisvalikuid oma elus põhinedes sellele, mis oled õppinud teema kohta. Nt muutusi selles mida sööd/jood või millele oma raha kulutad. Teised inimesed märkavad ja jälgivad Sinu eeskuju.
Parim tegevus on teha video, audio või pildiesitus ning jagada seda sotsiaalvõrgustikes, selleks et inimesed tunneksid huvi teema vastu ja hakkaksid sellest rääkima.	Parim tegevus on koguda raha ja annetada see heategevusorganisatsioonile, kes tegeleb vastava teemaga.	Parim tegevus on püüda saada teema meediasse nt rääkida kohalikus raadios, kutsuda ajakirjanikke üritustele, kirjutada arvamuskirjatustele, kirjutada arvamuskirjatustele jne.



VÖRGULEHEKÜLJED

PUUVILL

- <http://www.baumwoll-seite.de/index.html>
Lisainformatsioon puuvilla ning -toodete kohta.
- http://umweltinstitut.org/fragen--antworten/bekleidung/konventionelle_bekleidung-678.html
Kriitiline taustainformatsioon puuvilla korjamise ja keskkonnamõjude kohta.

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES

- <http://www.cleanclothes.org/>
Puhaste riiete kampaania (*Clean Clothes Campaign*) veebilehekülg, mis tegeleb töötingimustega tekstiilitööstuses.
- <http://www.cleanclothes.at/>
Puhaste riiete kampaania (*Clean Clothes Campaign*) Austria veebilehekülg.

VASTUTUSTUNDLIK TARBIMINE (fookusega tekstiilitööstusel)

- <http://www.bewusstkaufen.at/>
Veebilehekülg vastutustundlikust tarbimisest ja siltidest (organiseeritud Austria põllumajandus- ja keskkonnaministeeriumi poolt).
- <http://www.lebensart.at/>
Austria jätkusuutliku elustiili veebiportaal.
- <http://www.umweltberatung.at/>
Austria jätkusuutliku elustiili veebiportaal, fookusega keskkonnatemaatikas.
- <http://www.die-sicherheitsnadel.at/>
Jätkusuutliku moe ja toidu teejuht.
- <http://www.buyresponsibly.org/>
Infolehekülg meie igapäevaselt tarbitavate kaupade tagamaade kohta.

LISAMATERJAL

- <http://mode.cleanclothes.at/>
Silmaringiavardav lugemismaterjal tekstiili ja moe teemadel.
- http://www.4teachers.de/?action=showtopic&dir_id=7151&topic_id=28080
Silmaringiavardav lugemismaterjal puuvilla ja tekstiili teemadel.
- http://www.lwl.org/wim-download/PDF/Baumwollkoffer_Inhaltsbeschreibung.pdf
Silmaringiavardav lugemismaterjal puuvilla ja tekstiili teemadel.

Väljaanne on valminud tänu projektile Maailma noored! (inglise keeles *Youth of the World! Mainstreaming Global Awareness in Youth Work*), mida toetab Euroopa Komisjon aastatel 2013–2016. Projekti viib läbi Eestis MTÜ Mondo ja kaasrahastab Eesti Välisministeerium.

Tekstide autorid:

Franz Halbartschlager, David Horvath,
Joanna Egger, Olivia Tischler

Rahvusvahelise töö koordinaator:

Emil Metodiev

Tõlge inglise keelest:

Kristel Lepik

Toimetajad:

Kristi Jüristo, Johanna Helin, Irma Mets

Konsultant:

Uku Visnapuu

Kujundus:

Triinu Tulva

ISBN: 978-9949-33-960-0



